

M.17.00.00	ŁOŻYSKA
M.17.01.00	ŁOŻYSKA ELASTOMEROWE
M.17.01.02	ŁOŻYSKA ELASTOMEROWE Z WKŁADKAMI STAŁOWYMI

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot specyfikacji technicznej (ST)

Przedmiotem niniejszej ST są wymagania dotyczące wykonania i odbioru robót związanych z wykonaniem łożysk na podporach mostowych w ramach realizacji zadania inwestycyjnego pn.: „**Rozbudowa drogi krajowej nr 52 wraz z rozbiórką istniejących dwóch mostów oraz budową nowych obiektów inżynierskich w km 48+857 oraz w km 48+962 przez potok Kleczanka w miejscowości Klecza Dolna, gmina Wadowice, powiat wadowicki. Początek inwestycji w km 48+753,80, koniec inwestycji w km 49+098,33**”.

1.2. Zakres stosowania ST

SST stanowi część Dokumentów Przetargowych i Kontraktowych i należy je stosować w zleceniu i realizacji Robót opisanych w podpunkcie 1.1.

1.3. Zakres robót objętych ST

Ustalenia zawarte w niniejszej ST dotyczą zasad prowadzenia robót związanych z wykonaniem i odbiorem wykonania łożysk elastomerowych na obiekcie mostowym.

1.4. Określenia podstawowe

Określenia podane w niniejszej ST są zgodne zobowiązującymi normami i punktami STD-M-00.00.00. "Wymagania ogólne".

1.5. Ogólne wymagania dotyczące robót

Przed przystąpieniem do wymiany łożysk wykonawca powinien przygotować program robót zawierający:

- harmonogram wbudowania nowych łożysk, z uwzględnieniem przygotowania łożysk i powierzchni konstrukcji w miejscach oparcia łożysk,
- projekt organizacji montażu łożysk, zawierający informacje m.in. o wymaganym personelu technicznym i jego odpowiedzialności, o systemie wewnętrznej kontroli jakości, niezbędnych urządzeniach montażowych, i zapotrzebowaniu materiałowym.

Po uzgodnieniu programu przez Zamawiającego, Wykonawca może przystąpić do wymiany łożysk.

Zmiany w programie mogą być dokonywane tylko przez Zamawiającego.

2. MATERIAŁY

2.1 Wymagania ogólne dotyczące materiału

Ogólne wymagania dotyczące materiałów, ich pozyskiwania i składowania podano w ST DM.00.00.00 „Wymagania ogólne”, pkt.2.

2.2. Elastomer

2.2.1. Wymagania ogólne

Elastomer stosowany do wyrobu łożysk powinien zawierać kauczuk naturalny, kauczuk chloroprenowy lub poliuretan jako polimer podstawowy. Elastomery na bazie kauczuku powinny mieć twardość 50 - 70° Sh A, a na bazie poliuretanów twardość 60 80 Sh A.

Do produkcji łożysk nie można stosować żadnych odpadów ani gumy z odzysku. Elastomer powinien charakteryzować się dobrą odpornością na działanie zmiennych warunków atmosferycznych, ozonu, promieniowania ultrafioletowego, oleju, smarów, benzyny, soli oraz ekstremalnych temperatur, którym poddane jest łożysko podczas eksploatacji (-35°C do +50°C).

2.2.2. Właściwości mechaniczne

Właściwości mechaniczne elastomeru powinny spełniać wymagania podane w tablicy poniżej:

Lp.	Cecha	Jednostka	Kauczuk naturalny chloroprenowy		Poliuretan
1.	Wytrzymałość na rozciąganie min (wg PN-82/C-04205)	MP	15	13	20
2.	Wydłużenie przy zerwaniu, min (wg PN-82/C-04205)	%	400	300	500
3.	Odkształcenie trwałe po 24 h w temp. 70°C, max (wg PN-86/C-04254, PN-80/C-04290)	%	30	20	20
4.	Wytrzymałość na odrywanie, min (wg PN-82/C-04205)				

5.	Odporność na starzenie (wg PN-82/C-04216)	OShA	10	15	15
	Maksymalna zmiana wartości początkowe:	% %	15	15	15
	twardość		20	40	40
	wytrzymałość na rozciąganie,				
	wydłużenie przy zerwaniu				

2.2.3. Metody badań (wg PN-81/C-04200)

- a) Twardość powinna być określona według metody Shore'a A zgodnie z PN-80/C-04238
b) Wytrzymałość na rozciąganie przy zerwaniu Wytrzymałość na rozciąganie przy zerwaniu powinny być określone zgodnie z PN-82/C-04205, używając próbek wiosełkowych.

c) Starzenie

Przyspieszone starzenie w powietrzu powinno być prowadzone zgodnie z metodą podaną w PN-82/C-04216. Kauczuk naturalny powinien być poddany starzeniu przez 7 dni w temperaturze $70 \pm 1^\circ\text{C}$, a chloroprenowy i poliuretanowy przez 3 dni w temp. $100 \pm 1^\circ\text{C}$.

d) Kruchość w niskiej temperaturze

Próbę kruchości w niskiej temperaturze należy przeprowadzić zgodnie z PN-79/C-04237/01 aby wykazać, czy temperatura kruchości leży poniżej -35°C .

e) Sztywnienie w niskiej temperaturze

Sztywnienie w niskiej temperaturze określa się przez pomiar przyrostu twardości. Trzy próbki powinny być przechowywane przez 3 h w temp. $23 \pm 2^\circ\text{C}$, a ich twardość powtórnie zmierzona. W żadnym przypadku różnica między dwoma powyższymi pomiarami nie powinna przekraczać 15°Sh A .

f) Krystalizacja w niskiej temperaturze

Odporność elastomeru na krystalizację w niskiej temperaturze powinna być ustalona na podstawie pomiarów ścisknięcia o niskiej temperaturze, zgodnie z PN-54/C-04253 i PN-79/C-04237/00.

Należy wykonać dwa badania. Jedno z próbkami przechowywanymi w temp. $-10 \pm 2^\circ\text{C}$ przez 10 dni i drugie z próbkami przechowywanymi w temp. $-25 \pm 2^\circ\text{C}$ przez 3 dni. Na końcu okresu zamrażania należy określić wielkość procentowego względnego odkształcenia trwałego po 1800 s.

Wynik można uznać za pozytywny, jeżeli procentowe względne odkształcenie trwałe po ściskaniu w żadnym przypadku nie osiąga 65%.

g) Odporność ozonowa Odporność ozonowa powinna być określona zgodnie z PN-85/C-05015, stosując koncentrację ozonu 25 cząsteczek na 100 ml (objętościowo) w temp. $30 \pm 1^\circ\text{C}$ przez 96 h na próbkach z wydłużeniem 20%. Po tym badaniu na próbkach nie mogą być widoczne rysy.

h) Moduł odkształcenia postaciowego Moduł odkształcenia postaciowego powinien być wyznaczony przy odkształceniu wynoszącym 0,25.

2.2.4. Inne materiały

W przypadku stosowania do łożysk innych materiałów niż wymienione w punkcie 2.1. producent obowiązany jest dostarczyć inwestorowi do akceptacji pełną dokumentację techniczną łożysk wraz z wynikami badań materiałowych. Badania te powinny obejmować cechy fizyczno - mechaniczne tworzywa:

- wytrzymałość na ściskanie,
- wytrzymałość na rozciąganie,
- wytrzymałość na ścinanie
- umowną granicę plastyczności,
- udarność,
- odporność na obciążenia długotrwałe i powtarzalne,
- dopuszczalne naprężenia ścinające,
- krzywe naprężenie - odkształcenie,
- moduł sprężystości,
- moduł ściśliwości,
- pełzanie, ciągliwość, giętkość,
- współczynnik tarcia (statyczny, dynamiczny),
- efekt wysokiej i niskiej temperatury na te cechy, b)
- trwałość
- działanie wody, alkaliów, kwasów, bakterii, tlenu, ozonów, chlorków, siarczanów, węglowodorów i
- innych środków chemicznych spotykanych zwykle na drogach,
- wpływ promieni ultrafioletowych i podczerwonych, ognia, ciepła i zimna (udarność)
- działanie elektrolityczne między materiałami mogącymi być w kontakcie.

2.3. Wytwarzanie łożysk elastomerowych

2.3.1. Łożyska uzbrojone

Łożyska uzbrojone powinny być formowane w postaci jednego elementu pod ciśnieniem i w podwyższonej temperaturze w przypadku elastomerów chloroprenowych lub elementu odlewane grawitacyjnie z odpowiedniego poliuretanu.

2.3.2. Oznakowanie

Łożyska po wykonaniu powinny otrzymać nazwę producenta (lub nazwę handlową) oraz stały numer seryjny. Numer seryjny powinien być niepowtarzalny aby umożliwić w razie potrzeby, przesłanie zapisów kontrolnych w procesie produkcyjnym. Numer seryjny powinien być także widoczny po ustawieniu łożyska na podporze. Górna powierzchnia łożyska powinna być wyraźnie oznakowana, a na niej zaznaczone: wielkość i kierunek ewentualnego przemieszczenia oraz kierunek ustawienia na podporze.

2.4. Tolerancje wykonawcze

2.4.1. Warunek ogólny

Niniejsze tolerancje powinny być bezwzględnie przestrzegane, chyba że inne wartości określi Inwestor.

2.4.2. Rodzaje tolerancji

2.4.2.1. Tolerancje normowe

Tolerancje dotyczące płaskości, krzywizn, cylindryczności, profilu powierzchni, równoległości, prostokątności i położenia powinny spełniać wymagania norm: PN-77/H-83151, PN-75/M-02046, PN-77/M-02105, PN-87/M-04251, PN-85/M-04254. Pozostałe tolerancje określono w punktach 13.4.2.2 do 13.4.2.4.

2.4.2.2. Wymiary

Podane tolerancje dotyczą odstępstw od wymiarów nominalnych. Należy je uwzględniać podczas kontroli zewnętrznych wymiarów elementów, takich jak długość, grubość, wysokość i średnica.

2.4.2.3. Dopasowanie

Podane tolerancje dotyczą prześwitów i powinny być traktowane jako różnica między wymiarami elementu a otworem, w którym jest on pasowany, przy czym różnica ta musi być dodatnia.

2.4.2.4. Chropowatość powierzchni

Podane chropowatości powierzchni odnoszą się do średniego arytmetycznego odchylenia R_a - zdefiniowanego i wyznaczonego zgodnie z PN-87/M-04251 i PN-85/M-04254.

2.5. Wymiary elementów łożysk

2.5.1. Równoległość

Tolerancja równoległości blach uzbrojenia względem podstawy łożyska powinna wynosić 1% średnicy w przypadku łożysk okrągłych w planie lub 1% Krótszego boku w przypadku łożysk prostokątnych w planie.

2.5.2. Wymiary

Tolerancje wymiarowe w planie blach uzbrojenia łożysk elastomerowych powinny wynosić +0 i -3 mm. Tolerancje wymiarowe grubości górnej i dolnej warstwy ochronnej powinny wynosić +20% i -0% nominalnej grubości lub 1 mm w zależności od tego, która grubość jest mniejsza.

Tolerancja wymiarowa grubości pojedynczej wewnętrznej warstwy elastomeru powinna wynosić $\pm 20\%$ jej nominalnej grubości lub 3 mm, w zależności od tego, która wielkość jest mniejsza. Tolerancja wymiarowa grubości bocznej otuliny powinna wynosić +3 i -0 mm.

3. SPRZĘT

3.1. Wymagania ogólne dotyczące sprzętu

Sprzęt powinien odpowiadać wymaganiom SST DM.00.00.00. "Wymagania ogólne" pkt.2.

3.2. Sprzęt do wykonywania robót

Sprzęt używany przez Wykonawcę powinien uzyskać akceptację Inżyniera.

4. TRANSPORT

4.1. Wymagania ogólne dotyczące transportu

Transport powinien odpowiadać wymaganiom SST DM.00.00.00. "Wymagania ogólne" pkt.4.

4.2. Transport materiałów

Transport materiałów i sprzętu powinien się odbywać dowolnymi środkami transportu.

5. WYKONANIE ROBÓT

5.1. Ogólne zasady wykonania Robót

Ogólne warunki wykonania robót podano w SST DM.00.00.00. "Wymagania Ogólne" pkt.5.

5.2. Wykonanie robót

Wykonawca przedstawi Inżynierowi do akceptacji projekt organizacji i harmonogram robót uwzględniający wszystkie warunki w jakich będą wykonywane roboty. Powierzchnia, na której mają być ustawiane łożyska musi być pozioma, gładka, lokalne nierówności nie mogą przekraczać 1 mm. Podłoże należy wyrównać za pomocą zaprawy niskoskurczliwej PCC, sprawdzając by jego poziom był dokładnie równoległy do spodu dźwigarów przęsła. Odchylenie łożyska w planie w stosunku do projektowanego nie powinno przekraczać 2 mm, a odchylenie rzędnych powierzchni podłoża pod łożyska nie powinny przekraczać 1 mm.

Po wykonaniu wszystkich robót związanych z przygotowaniem podłoża pod łożyska należy przystąpić do ich zamontowania (wymiany lub regulacji). Po ustawieniu łożysk nie powinno być pustek lub twardszych miejsc na łożyskach.

6. KONTROLA JAKOŚCI ROBÓT

6.1. Ogólne zasady kontroli jakości robót

Ogólne zasady kontroli jakości robót podano w SST DM.00.00.00 „Wymagania ogólne” pkt 6.

6.2. Kontrola robót

Roboty objęte niniejszą specyfikacją powinny być dla poszczególnych rodzajów robót zgodne z Dokumentacją Projektową i ustaleniami Inżyniera.

7. OBMIAR ROBÓT

7.1. Ogólne zasady obmiaru robót

Ogólne zasady obmiaru Robót podano w ST DM.00.00.00 „Wymagania ogólne” pkt.7.

7.2. Jednostka obmiarowa

Jednostką obmiaru jest 1 sztuka.(szt.) zamontowanego i odebranego łożyska elastomerowego.

8. ODBIÓR ROBÓT

8.1. Ogólne zasady odbioru robót

Ogólne zasady odbioru robót podano w SST DM.00.00.00 „Wymagania ogólne” pkt 8.

8.2. Odbiór robót

Odbiór robót powinien odbywać się na podstawie oceny wizualnej, pomiarów, atestów, zaświadczeń o jakości materiałów i badań jakościowych zgodnie z ustaleniami niniejszej ST.

9. PODSTAWA PŁATNOŚCI

9.1. Ogólne ustalenia dotyczące podstawy płatności

Ogólne ustalenia dotyczące podstaw płatności podano w ST DM.00.00.00. "Wymagania ogólne" pkt.9.

9.2. Cena jednostki obmiarowej

- Cena jednostkowa 1 sztuki (szt.) wykonania łożyska elastomerowego uwzględnia
- opracowanie Projektu Technologii i Organizacji Robót oraz Programu Zapewnienia Jakości,
  - opracowanie Projektu Warsztatowego montażu łożysk elastomerowych,
  - uzgodnienie powyższych opracowań z Projektantem i Inżynierem,
  - montaż łożysk elastomerowych,
  - budowę, rozbiórkę rusztowań i pomostów do wykonania łożysk elastomerowych
  - uporządkowanie terenu i usunięcie materiałów poza teren budowy,
  - roboty wykończeniowe

10. PRZEPISY ZWIĄZANE

PN-82/S-10052 Obiekty mostowe. Konstrukcje stalowe. Projektowanie.

PN-89/S-10050 Obiekty mostowe. Konstrukcje stalowe. Wymagania i badania.

BN-66/8935-01 Drogi samochodowe. Łożyska mostowe. Warunki techniczne wykonania i badania odbiorcze. Instrukcja zabezpieczenia przed korozją konstrukcji stalowych za pomocą pokryć malarskich KOR3 -A -wyd. Komitet Nauki i Techniki, Warszawa 1971 rok.

WP-D, SP-31 Wytyczne projektowania obiektów i urządzeń budownictwa specjalnego w zakresie komunikacji. Rusztowania do budowy mostów stalowych, żelbetowych lub z betonu sprężonego.